

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 165

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 11. mai 2026

Algus 11.15, lõpp 12.09

Juhataja: Ando Kiviberg (esimees)

Protokollija: Markus Veia (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Ants Frosch, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Karin Tuulik (nõunik)

Puudusid: Lauri Läänemets ja Helir-Valdor Seeder

Kutsutud: justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta (MS Teams) (2. päevakorrapunkt); algataja esindaja Varro Vooglaid; Justiits- ja digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna korruptsiooniennetuse poliitika tiimijuht Kätlin-Chris Kruusmaa (2.-3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud korruptsioonivastase seaduse, karistusseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (900 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni algatatud korruptsioonivastase seaduse täiendamise seaduse eelnõu (851 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Ando Kiviberg tegi ettepaneku kinnitada nädala töökava järgmiselt:

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nädala (11.05.2026-15.05.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 11.05.2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud korruptsioonivastase seaduse, karistusseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (900 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni algatatud korruptsioonivastase seaduse täiendamise seaduse eelnõu (851 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 12.05.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu (854 SE) teise lugemise ettevalmistamine (JDM kuulamine)
2. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud korruptsioonivastase seaduse, karistusseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (900 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Ando Kiviberg tutvustas istungil osalenud külalisi. Põhiseaduskomisjon on varasema korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõuga (632 SE) läbinud pika menetluse. Selle eelnõu teisel lugemisel otsustas Vabariigi Valitsus 632 SE tagasi võtta ning nüüd esitatakse käesolev eelnõu sama teemaga veidi muudetud kujul uuesti. Ta andis eelnõu tutvustamiseks sõna justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakostale.

Liisa-Ly Pakosta avaldas tunnustust Riigikogu põhiseaduskomisjoni tööle. Ta märkis, et eelnõude põhjalik menetlemine komisjonis on eeskujulik, kuna see võimaldab teha sisulisi täiendusi ja parandusi. Käsitletav eelnõu on komisjoni varasema töö tulemusena sisuliselt paranenud ning sisaldab tehtud ettepanekuid. Võrreldes varasema versiooniga on sisse viidud kaks muudatust. Esimene muudatus puudutab karistusseadustiku § 300¹ ehk toimingupiirangu rikkumise sisustamist. See on leidnud avalikus arutelus suurt kõlapinda ning arutelude tulemusena on ilmnunud vajadus sätte muutmiseks, mida kinnitab ka kohtupraktika. Riigikohus on teinud ettepaneku kaaluda sätte kehtetuks tunnistamist ja piirduda muude süüteo koosseisudega, kuid see eeldaks ulatuslikumat seaduse muutmist. Varasem komisjoni pakutud sõnastus, kus kasu või kahju olid määratletud objektiivsete tunnustena, oli tema hinnangul õigusselge, kuid kuna see lahendus ei leidnud toetust, on eelnõusse lisatud kitsendav tunnus, mille kohaselt peab toimingupiirangu teadva rikkumisega kaasnema avaliku huvi seisukohast ebavõrdne või põhjendamatu eelis ametiisikule või kolmandale isikule. Määravaks peab olema tegelik mõju, mitte pelgalt formaalne huvide konflikt. Eelise olemasolu peab olema põhjendamatu. Kahju tekkimine on karistatavuse eelduseks ning pelgalt teoreetiline võimalus kahju tekkeks ei ole piisav. Vastav sõnastus on võetud korruptsioonivastase seaduse kehtivast regulatsioonist ning aitab eristada formaalset huvide konflikti tegelikust korruptsioonist. See aitab keskenduda sisulisele rikkumisele. Teine muudatus puudutab ülikoole ja teadustöö rakendamist. Komisjoni varasemas arutelus peeti vajalikuks eraldi komisjoni loomist ülikoolis otsuste hindamiseks, kuid Haridus- ja Teadusministeerium leidis, et selline täiendav tasand ei ole vajalik. Ülikoolide tegevuse eesmärk ongi teadustöö rakendamine ning maksumaksja raha eraldamine on seotud ootusega, et teadustulemusi kasutatakse praktiliselt ja kiiresti.

Ando Kiviberg tuletas viimase muudatuse osas meelde, et põhiseaduskomisjon arutas sama küsimust juba varasemalt ning jõudis seisukohale, et eraldi komisjoni moodustamine ülikoolis ei ole vajalik. Toona peeti piisavaks kollektiivse otsustamise põhimõtte rakendamist olemasolevate ülikooli juhtimisstruktuuride raames, olgu selleks rektoraat või muu pädev organ, eeldusel et see tagab ülikooli huvide kaitse. Kollektiivse otsustamise eesmärk on ennetada olukordi, kus üksikotsustega võidakse kahjustada ülikooli huve. Vajaduse korral võimaldab see kahju ära hoida, seda vähendada või pöörata tehing tagasi. Põhiseaduskomisjon asendas varasema ettepaneku eraldi organi loomiseks kollektiivse otsuse mehhanismiga ning pidas seda piisavaks kaitsemeetmeks. Ta väljendas arusaamatust, miks selline lahendus ei osutunud sobivaks.

Liisa-Ly Pakosta märkis, et komisjoni pakutud lahendus on olnud mõistlik ja varasem käsitus kollektiivse otsustamise kohta oli sisuliselt põhjendatud. Ühiskonnas on tekkinud eelnõu menetlemise suhtes ärevus, mida on mõjutanud varasema eelnõu tagasivõtmine. Selle tulemusel on nii ülikoolid kui ka arstid väljendanud kartust, et eelnõu menetlemine ei pruugi jõuda lõpuni. Sellises olukorras on huvigruppide reaktsioonid olnud tugevamad ning ülikoolide seisukohad on muutunud ettevaatlikumaks, mistõttu nad ei pea kollektiivse otsustamise lahendust enam vajalikuks. Ta viitas Postimehe artiklile, kus ülikoolid on väljendanud vastuseisu kollektiivse otsustamise kohustusele. Tema hinnangul võib see olla tingitud kartusest, et eelnõu võib langeda tervikuna menetlusest välja.

Ando Kiviberg lausus, et komisjoni liikmena ei veennud teda esitatud selgitus ja leidis, et ülikoolidel peab säilima oma kaitsemehhanism. Lahendus, milleni komisjon varasemates aruteludes jõudis, oli kohane ja vajalik.

Pipi-Liis Siemann küsis, kas käesolev karistusseadustiku muutmise lahendus on nüüd kooskõlastatud ja vastavad konsultatsioonid peetud, sest eelmise eelnõu puhul tekkis õiguskaitseorganitel esitatud sõnastuse osas probleeme.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et enne eelnõu uuesti esitamist kohtus ta nii Politsei- ja Piirivalveameti kui ka Kaitsepolitseiameti esindajatega ning viis läbi vajalikud konsultatsioonid. Kuigi arutelud toimusid, ei saa kinnitada, et nimetatud uurimisasutused oleksid karistusseadustiku § 300¹ muudatuse sõnastust selgesõnaliselt toetanud, vaid pigem võtsid selle teadmiseks. Samas tõi ta esile, et prokuratuur hindas esitatud sõnastust väga heaks.

Ando Kiviberg meenutas komisjoni liikmetele, et enne selle eelnõu komisjoni jõudmist toimus põhiseaduskomisjonis selle teema põhjalik ja avalik kuulamine, mille käigus käsitleti uurimisorganite seisukohti. Tema sõnul ei olnud uurimisorganid vastu sellele, et toimingupiirangu rikkumise sätet täpsustatakse.

Liisa-Ly Pakosta ütles, et uurimisorganite peamine vaidluskoht oli seotud küsimusega, kas kahju peab olema juba tekkinud ning miks on karistusseadustiku § 300¹ sõnastuses kasutatud mineviku vormi. Komisjon peaks jääma esitatud sõnastuse juurde ega toetama lahendust, kus karistatavus põhineks üksnes teoreetilisel tulevikus tekkida võival kahjul. Kogu õigussüsteemi loogikast tulenevalt peab kahju olema tegelikult aset leidnud ning pelgalt võimalus selle tekkeks ei ole piisav. Vastupidine lähenemine ei oleks kooskõlas õiguse süsteemsusega ning

looks põhjendamatult aluse ulatuslikeks ja sisuliselt põhjendamatuteks kohtuvaidlusteks. Ta viitas, et tegemist oli eriarvamusega, mis ilmnes ka varasemates aruteludes uurimisorganitega. Prokuratuur toetas selgelt esitatud sõnastust.

Ando Kiviberg sõnas, et viimase avaliku kuulamise käigus kõlas eksperdi seisukoht, mille kohaselt liigne ohudelikti põhimõtte rõhutamine võib viia olukorrani, kus otsustajad ei julge enam teha otsuseid ega võtta avalikes huvides vajalikke riske. Ta väljendas kartust, et selline areng viiks ühiskonna tasakaalust välja ning ei oleks soovitav.

A. Kiviberg tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 20.05.2026 (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

2.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

2.3. Teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 27.05.2026 17:15 (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

2.4. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni esimees Ando Kiviberg (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

3. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni algatatud korruptsioonivastase seaduse täiendamise seaduse eelnõu (851 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Ando Kiviberg andis sõna Varro Vooglaiule eelnõu tutvustamiseks.

Varro Vooglaid selgitas, et eelnõu on sisult lihtne ega nõua põhjalikku tehnilist käsitlust. Ta tõi esile kaks kesket täiendust, mille eesmärk on suurendada riigivõimu teostamise läbipaistvust. Esmalt käsitles ta eelnõu sätet, mille kohaselt peavad avalikku võimu teostavad isikud huvide deklaratsioonis avalikustama oma võimaliku teise riigi kodakondsuse. Kehtivas õiguses selline kohustus puudub, kuigi teema on sisuliselt oluline ja võib tekitada vastuolusid lojaalsuskohustuse osas. Ta leidis, et olukord, kus isikud peavad deklareerima varalisi andmeid, kuid mitte võimalikku sidet teise riigiga, ei ole põhjendatud. Teiseks käsitles ta huvide deklaratsioonis organisatsiooniliste sidemete avalikustamise kohtustust. Kuigi deklarandi kõik seosed ei pruugi olla võrdse kaaluga, on tema hinnangul selguse huvides otstarbekas nõuda kõigi sidemete deklareerimist. Ta oli seisukohal, et see võimaldaks avalikkusel paremini mõista, millised huvid võivad mõjutada avalikku võimu teostavaid isikuid. Deklareerimise kohustus ei piira nende isikute õigust kuuluda erinevatesse organisatsioonidesse, samas on riigil legitiimne huvi kehtestada, et avalikku võimu teostaval isikul ei ole õiguspärast ootust, et tema organisatsioonilised sidemed jäävad avalikkuse eest varjatuks.

Kalle Laanet küsis, kas ettepaneku sõnastuses viidatud organisatsiooniliste sidemete deklareerimise kohustus on kehtivas õiguses üldse olemas.

Varro Vooglaid vastas, et kumbagi muudatust kehtivas õiguses ei ole ning tegemist ongi uute normidega.

Ando Kiviberg küsis, milline sanktsioon peaks järgnema juhul, kui deklarant rikub tulevikus täiendusega kehtestatavat kohustust.

Varro Vooglaid vastas, et tema hinnangul tuleks lähtuda juba seaduses sätestatud üldistest sanktsioonidest.

Kätlin-Chris Kruusmaa selgitas, et kehtiv korruptsioonivastane seadus ei näe deklaratsiooni mitteesitamise eest ette väärteovastutust, kuid teatud ametnike puhul võib deklaratsiooni esitamata jätmine tuua kaasa distsiplinaarmenetluse töökohal. Praktikaks on oluliseks mõjuteguriks huvide deklaratsioonide õigeaegse esitamise puhul avalikkuse ja meedia tähelepanu pärast deklaratsiooni esitamise tähtaega, mis on aidanud kaasa sellele, et valdav enamus, ehk 95% deklaratsioonikohustuslastest, esitab deklaratsiooni õigeaegselt.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart märkis, et varasemas regulatsioonis olid sellisteks juhtudeks ette nähtud karistusmeetmed, kuid enam neid ei ole. Ta ütles, et huvide deklaratsioonide esitamise süsteemis on mitmeid probleeme. Korruptsioonivastane erikomisjon teostab igal aastal kontrolli, mille käigus valitakse välja kontrollitavate isikute ring. Seal on ilmnunud kaks peamist kitsaskohta. Esmalt on probleemne süsteemi tehniline pool, kus on vananenud IT-lahendused. Tema sõnul esinevad tõrked, sealhulgas andmete segunemine ja ebatäpsus, mis muudavad kontrollimise keeruliseks, seda eriti suuremahuliste kontrollide puhul. Teiseks kirjeldas ta juhtumeid, kus deklaratsioonides on esitatud valeandmeid või jäetud olulised osalused deklareerimata, tuues näitena olukorra, kus kõrge riigiametnik osales oma ettevõtte kaudu hankes, kuid vastav seos ei kajastunud deklaratsioonis. Sellistel juhtudel põhjendatakse puudusi eksimuste või tähelepanematusena. Ta ütles, et karistuste puudumise korral kaotab deklaratsioonisüsteem oma sisulise eesmärgi. Tegemist on laiema probleemiga, mis eeldab põhiseaduskomisjonis sisulist arutelu võimalike seadusemuudatuste üle.

Ando Kiviberg nõustus Anastassia Kovalenko-Kõlvartiga ning sõnas, et teise riigi kodakondsuse varjamine peaks olema rangelt sanktsioneeritud, kuna tegemist on tema hinnangul väga tõsise rikkumisega, mille puhul ei ole piisav pelgalt avalik kriitika või meediatähelepanu. Ta tõi samas välja, et organisatsiooniliste sidemete deklareerimata jätmise puhul võivad rikkumised olla erineva kaaluga. Ta ütles, et näiteks MTÜ-s passiivse liikmelisuse unustamine ei ole võrreldav kodakondsuse varjamisega ning nende samaväärne karistamine ei oleks õiglane. Topeltkodakondsuse varjamise küsimus vajab laiemat põhimõttelist käsitlemist ja selget regulatsiooni.

Varro Vooglaid nõustus, et organisatsioonilise liikmesuse mittedeklareerimise sanktsioon ei peaks olema samaväärne teise riigi kodakondsuse varjamisega. Ta leidis, et ei ole loogiline, et see kodakondsuse temaatika ei ole üldse reguleeritud ja märkis, et kehtiva õiguse kohaselt võib isikul olla ka teise riigi kodakondsus ning see isik võib tõusta ministriumis kantsleri ametikohale, kusjuures tal ei ole kohustust teise riigi kodakondsuse omamist avalikult deklareerida.

Jaak Valge leidis, et topeltkodakondsuse olemasolu peaks olema avalikkusele teada. Ta tõstatas poliitilise küsimuse selle kohta, miks vastav regulatsioon on jäänud seni kehtivast õigusest välja. Ta avaldas kahtlust, et tegemist ei pruugi olla juhusliku tähelepanematusesega. J. Valge arvas, et põhiseaduskomisjon võib teha sellel istungil eelnõu tagasilükkamise ettepaneku ning küsis, millistel põhjustel ei pruugi see eelnõu pälvida selles osas komisjoni toetust. Ta küsis, kellele selline regulatsiooni puudumine võiks olla kasulik.

Varro Vooglaid vastas, et tal puudub teave selle kohta, miks vastav regulatsioon on kehtestamata. Ta tõi siiski esile, et regulatsiooni puudumine võib teenida nende isikute huve, kellel on topeltkodakondsus ja kes ei soovi seda avalikustada, kuna kehtiv õigus seda ei nõua. Kodakondsus on olemuselt tõsine küsimus, millega kaasnevad lojaalsuskohustused. Avalikku võimu teostavatelt isikutelt tuleks seetõttu eeldada suuremat läbipaistvust, sealhulgas kohustust avalikult deklareerida topeltkodakondsus.

Kalle Laanet leidis, et arutelu on tekkinud liialdatud ohutunne, justkui puuduks teadmine võimaliku topeltkodakondsuse kohta. Ta märkis, et kõrgemate riigiametnike puhul, kes taotleavad riigisaladuse luba, kontrollivad julgeolekuasutused vastavaid asjaolusid niigi. Samas ei välista see võimalust kaaluda ennetava meetme kehtestamist, kuid tema hinnangul ei tasu olukorda käsitleda ülemäära problemaatilisena.

Varro Vooglaid märkis, et riigisaladuse loa olemasolu on seotud üksnes teatud ametikohtadega ning see ei hõlma kõiki avalikku võimu teostavaid isikuid. Ta tõi näitena Riigikogu liikmed, kellest vaid vähestel on läbitud NATO saladuse loa taotlemise protsess. Sellises olukorras ei pruugi teise riigi kodakondsus kontrolli käigus ilmned, eriti juhul, kui vastav teave ei ole kättesaadav. Kuna kehtiv kord ei kohusta isikuid seda teavet avaldama, võib see jääda täielikult varjatuks.

Ando Kiviberg andis sõna Vabariigi Valitsuse esindaja Kätlin-Chris Kruusmaale.

Kätlin-Chris Kruusmaa selgitas Vabariigi Valitsuse seisukohti. Eelnõus pakutud juriidiliste isikute liikmesuse deklareerimise kohustus on väga lai. See hõlmaks kõiki organisatsioone, sealhulgas korteriühistuid ja tundlikke teemasid puudutavaid mittetulungusühinguid, mistõttu võib see kaasa tuua delikaatsete isikuandmete avalikustamise. Ta toonitas vajadust kaaluda, kuidas sellist kohustust piirata, vältimaks põhjendamatu eraelu riivet. Näiteks võib korteriühistu liikmesuse avalikustamine paljastada isiku koduse aadressi. Juhatuse ja nõukogu liikmelisus kuulub juba kehtiva korra kohaselt deklareerimisele. Kodakondsuse küsimuse osas märkis ta, et seda ei ole varem käsitletud tõenäoliselt seetõttu, et seost korruptsiooniga ei ole peetud piisavalt otseseks. Siiski leidis ta, et tegemist võib olla asjaoluga, mis võiks kuuluda deklareerimisele. Ta ütles, et 1. juulil on kavas võtta kasutusele uus deklaratsioonide register, kuna varasem plaan seda märtsis teha lükati edasi, et vältida segadust seoses deklaratsioonide esitamise tähtajaga.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart ütles, et huvide deklaratsioone esitatakse praegu vana registri alusel ning kuigi deklaratsioonid sisaldavad erinevaid isikuandmeid, nagu näiteks pereliikmete andmed ja kodune aadress, ei ole need avalikkusele kättesaadavad. Ligipääs andmetele on piiratud: neid ei näe ei ajakirjanikud ega korruptsioonivastase erikomisjoni liikmed, vaid üksnes õiguskaitseorganid ning erikomisjoni esimees ja komisjoni teenindavad

ametnikud. Sama põhimõtet võiks teoreetiliselt rakendada ka organisatsiooniliste liikmesuste puhul selleks, et vältida delikaatsete andmete liigset avalikustamist.

Kätlin-Chris Kruusmaa selgitas, et ka praegu ei ole vastavad andmed avalikult kättesaadavad ning need on nähtavad üksnes kontrollijatele, kelleks on muu hulgas Riigikogu korruptsioonivastane erikomisjon ja asutuste sisemised kontrollijad. Sama lähenemist võiks teoreetiliselt rakendada ka organisatsiooniliste liikmesuste puhul, kuid tõi esile vajaduse kaaluda, millised andmed peaksid olema avalikud ja millised mitte. Teatud organisatsioonide puhul võiks liikmesus olla avalik, kuid piiride tõmbamine vajab läbimõtlemist. Samuti juhtis ta tähelepanu praktilisele probleemile, kuidas kontrollijad saaksid tegelikult kontrollida organisatsioonilist liikmelisust ja teise riigi kodakondsust. Olemasolevad kontrollimehhanismid ei pruugi olla piisavad sellise teabe õigsuse tuvastamiseks.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, kas Vabariigi Valitsus toetab käesolevat eelnõu või mitte.

Kätlin-Chris Kruusmaa vastas, et Vabariigi Valitsus ei toeta eelnõu.

Varro Vooglaid küsis, kas Vabariigi Valitsus on kujundanud seisukoha teise riigi kodakondsuse deklareerimise küsimuses. Varasem käsitlus puudutas peamiselt organisatsioonilist kuuluvust ning valitsuse seisukoht kodakondsuse osas ei ole tema hinnangul selgelt väljendatud.

Kätlin-Chris Kruusmaa selgitas, et valitsuse seisukoha kohaselt on korruptsioonivastase seaduse § 14 lg 7 p 2 alusel võimalik deklareerida muid huve puudutavaid asjaolusid ja avalikustada ka kodakondsuse.

Ando Kiviberg sõnas, et organisatsioonidesse kuulumise küsimuse osas on arutus toodud näited asjakohased ning need võivad tekitada probleemkohti. Kodakondsuse küsimus on aga veelgi tõsisem ning ta pakkus välja, et põhiseaduskomisjon võiks käsitleda seda laiemalt, analüüsides terviklikult nii regulatsiooni kui ka võimalikke sanktsioone mitte ainult saadikute, vaid ka laiemalt Eesti kodanike puhul, kes on oma teise riigi kodakondsust varjanud. Ta väljendas isiklikku toetust eelnõus sisalduvale korruptsioonivastase seaduse § 14 lõike 7 täiendamisele punktiga 4, mille kohaselt tuleks avalikustada, kas isikul on lisaks Eesti Vabariigi kodakondsusele ka mõne teise riigi kodakondsus. Ta leidis, et teemat on vaja käsitleda süsteemselt ja laiemas õiguslikus kontekstis.

Evelin Poolamets küsis valitsuse esindajalt, kas topeltkodakondsuse võimalikku olemasolu ei peeta piisavalt oluliseks, et sätestada see eraldi kohustusena või piisab selle deklareerimisest üldise „muu“ kategooria all.

Kätlin-Chris Kruusmaa selgitas, et topeltkodakondsuse küsimus ei ole otseselt käsitletav korruptsiooniriskina, vaid pigem julgeolekuriskina. Teatud juhtudel võib see endast sellist riski kujutada. Küsimus seisneb eelkõige selles, kas regulatsiooni kujundamisel lähtutakse korruptsiooniriskist. Sellest vaatenurgast ei ole topeltkodakondsust peetud ilmingimata keskseks probleemiks.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart leidis, et topeltkodakondsus võib kujutada endast ka korruptsiooniriski, eriti riigiametnike puhul, kui tekib olukord, kus isikul on lojaalsuskohustus teise riigi ees. Sellisel juhul võivad otsused olla mõjutatud ning viitas ta ametkondliku korruptsiooni võimalusele, kus otsuseid suunatakse teatud huvide teenimiseks. Julgeolekurisk ja korruptsioonirisk võivad omavahel põimuda. Ta tõi näiteks varasemad arutelud Riigikogu Venemaa mõjutustegevuse uurimiskomisjoni loomise üle ning rõhutas, et tegemist on laia ja omavahel seotud probleemistikuga.

Jaak Valge pidas komisjoni esimehe ettepanekut arutada topeltkodakondsuse avalikustamise küsimust põhiseaduskomisjonis igati põhjendatuks ning leidis, et teemat tuleks edasi käsitleda, vajadusel kas järgmisel istungil või eraldi alakomisjoni või töörühma moodustamise kaudu.

Evelin Poolamets sõnas, et organisatsiooniline kuuluvus võib kujutada endast olulist korruptsiooniriski, kuna teatud organisatsioonide kaudu võivad kujuneda mõjutusvõrgustikud ja otsuste tegemisel eelistused. Ta tõi näiteks organisatsioonid, mille kaudu võidakse soodustada oma liikmete tööle värbamist. Organisatsioonilise kuuluvuse teadmine aitab paremini mõista võimalikke mõjutegureid ning toetab läbipaistvust. Ta avaldas toetust eelnõule korruptsioonivastase võitluse tugevdamise vahendina.

Ando Kiviberg sõnas protokollis huvides, et kuulub korporatsiooni Sakala.

Varro Vooglaid tõi lõppsõnana välja, et olukord on tõsine, kuna avalikkusel ja otsustajatel puudub tegelik ülevaade sellest, kas valitsuse või parlamendi liikmetel on topeltkodakondsus. Sellise teabe avaldamine ei ole kehtiva õiguse kohaselt kohustuslik. Ta leidis, et see tekitab olulise läbipaistvuse puudujäägi. Ta kommenteeris valitsuse seisukohta organisatsioonilise kuuluvuse osas, nõustudes, et deklareerimise ulatust võiks piirata, kuid tõi esile selle keerukuse sobivate kriteeriumide määratlemisel ning pakkus ühe võimalusena välja erandite kehtestamise teatud tundlike juhtumite puhul. Valitsuse kriitikale põhiseaduspärasuse analüüsi puudumise kohta sõnas ta, et eelnõu seletuskirjas on vastavad kaalutlused siiski esitatud. Ta lisas, et topeltkodakondsusega võivad kaasneda mitmetahulised riskid, sealhulgas lisaks julgeoleku- ja korruptsiooniriskidele ka õigusemõistmisega seotud probleemid, tuues näiteid olukordadest, kus teise riigi kodakondsuse olemasolul võidakse siirduda riiki, mis ei anna oma kodanikke välja.

Kalle Laanet sõnas, et vähemalt viimaste valitsuste tegevuspraktikas on olnud suund, mille kohaselt läbivad valitsuse liikmed NATO saladuse loa saamiseks vajaliku kontrolli, mis hõlmab vastavate julgeolekukaalutluste hindamist. Ta märkis, et ei saa kinnitada, et see on toimunud kõigi valitsuse liikmete puhul, kuid selline praktika on olnud eesmärgiks. Ilma vastava loata ei ole võimalik teatud juhtudel vajalikku teavet käsitleda ega arutelusid pidada.

Ando Kiviberg tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 20.05.2026 (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

3.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

3.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni esimees Ando Kiviberg (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute tähtaeg kümme tööpäeva.

4. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Markus Veia
protokollija